

Oponentský posudek bakalářské práce Víta Voříška *Básnické dílo Egona Bondyho v kontextu normalizace*

ÚČLK FF UK v Praze, obor Český jazyk a literatura

Ve své bakalářské práci se Vít Voříšek věnuje interpretaci dvou básnických sbírek Egona Bondyho, *Deník dívky která hledá Egona Bondyho* (psáno 1971) a *Zápisky z počátku let sedmdesátých* (psáno 1972), v kontextu formování českého undergroundu na počátku 70. let. Obě sbírky čte v jejich relacích se societou „druhé kultury“ a v širším rámci tvorby Bondyho jakožto významné osobnosti kontrakultury již od 50. let; díky konceptualizaci takových jevů, jako je mytizace, estetický primitivismus a pojetí autenticity, se mu ale daří dialog mezi Bondyho texty a undergroundovou subkulturou dobře mediovat, takže se z undergroundu nestává „klíč“ k poezii Egona Bondyho, ale spíše se tím obohacuje jejich interpretace, která současně přispívá k chápání některých aspektů undergroundu. Vít Voříšek v textu své bakalářské práce odkazuje na relativně nevelké množství sekundárních zdrojů, děje se tak ale systematicky a účelně; do určité míry vyvstává otázka původnosti předkládaných interpretací. Zjevnou slabinou textu je pak jeho formulační stránka.

Bakalářská práce se zaměřuje na konkrétní moment politického a kulturního života socialistického Československa – počátek normalizačního období, kdy se kulturní okruhy opět začínají výrazně štěpit, a to nejen v důsledku další vlny emigrace, ale také vlivem různých forem vylučování z veřejného života, zbavování publikačních možností, nátlaku na vyjádření souhlasu se státní politikou jakožto podmínky zachování pracovního místa apod. „Druhá kultura“, jak to vyjadřuje jeden z jejích manifestů, Jirousova stať „Zpráva o třetím českém hudebním obrození“, musí nutně existovat ve vztahu ke kultuře „první“, nechce s ní ale vést dialog, chce spíše vytvářet paralelní subkulturní prostor negující politické i estetické principy prosazované kulturou oficiální. Vít Voříšek tuto situaci přibližuje, zejména s využitím knihy Jonathana Boltona o *Světěch disentu*; pochopitelně ve zkratce a ve výseku soustředěném na dané období. Ukazuje, že literární i další tvorba získávala v undergroundovém prostředí silně identitotvornou roli, ať už blasfemickou a parodickou odezvou na realitu státního socialismu, budováním vlastních kolektivních mýtů odkazujících na různé zdroje včetně nekonformních postav české literatury (Ladislav Klíma) a západní alternativní hudební scény nebo cíleným primitivismem stylu a formy. Umělecké činnosti – literární tvorba, koncerty, happeningy a performance, divadelní představení – přitom v undergroundu nabývaly až utopických rysů budování svobodné komunity. Silně tíhly k performanci, a dílo proto často nebylo ani tak objektem individuální kontemplace jako spíše momentem intenzivní komunikace a společných prožitků. Tyto tendence současně nebyly bez návaznosti na obdobné snahy v umění na Západě, resp. i na Východě.

V dalších částech práce se Vít Voříšek obrací k Bondyho sbírkám. Nejprve podává stručný nástin vývoje jeho díla, přičemž zdůrazňuje, že obě sbírky jsou částečným návratem k období

totálnímu realismu, a s odkazem na Martina Pilaře konstatuje, že *Deník dívky* lze chápat i jako syntézu dosavadní Bondyho tvorby a považovat jej za ucelenou lyrickoepickou skladbu. Vít Voříšek analyzuje několik typů faktury básnického textu, které *Deník dívky* tvoří, od rýmovaných „primitivistických“ čtyřverší přes tvarově komplikovanější čísla po reflexivní části psané širokodechým volným veršem. Všimá si pak výrazných rysů sémantiky skladby: její intertextuality, explicitního traktování sexuality, mytologizace postav a míst, a především samotného lyrického subjektu dívky, promlouvající v první osobě, a jak (opět s odkazem na literaturu) upozorňuje, i přes vytrvalou sexuální aktivitu nabývající rysů nejen bohémských, ale i asketicky poutnických/poustevnických. Topograficky je sbírka vyznačena přesunem na periferii, do příměstského a venkovského prostoru, kde je dívka konfrontována s postavami jezeďáků a rekreatů/rekreatek.

Námětem k další úvaze by mohla být právě sexualita dívky: ta je na jednu stranu objektem útoků sexuchtivých osob, které na své pouti potkává, na druhou stranu jsou ale sexuální prožitky podány z jejího hlediska, do popředí vystupuje její vnitřně (i vnějšně, např. v zrcadle) vnímaná a prožívaná anatomie a tělesnost, za každý sexuální styk si tetuje čárku na paži, má sex nejen s muži, ale také se ženami atd. Vít Voříšek sexualitu ve sbírce vnímá především v kódu detabuizace a odmítnutí „normalizované“ oficiální sexuality (a oficiálních společenských norem v širším smyslu). Je jistě relevantní interpretovat genderovou a sexuální dynamiku v tomto kontextu (a platí to i pro další autory a autorky spřízněné s Bondym jako Jana Krejcarová nebo Ivo Vodsedálek); současně se zde otevírá možnost širší filozoficko-politické interpretace, mj. i ve vztahu k promýšlení životního stylu, etiky sebe samého apod.

Při interpretaci *Zápisů z počátku let sedmdesátých* Vít Voříšek charakterizuje tři oddíly sbírky, které se navzájem odlišují veršovou formou i tematicky, a následně se soustředí na environmentální téma, politický a filozoficky reflexivní ráz druhé a třetí části a na to, jak se v Bondyho tvorbě začíná stále silněji uplatňovat komunitní charakter undergroundu včetně odkazů na konkrétní osoby.

Přestože volba právě těchto dvou Bondyho sbírek z jeho obsáhlého díla může zprvu vyvolávat otázky co do svého zdůvodnění, Vítu Voříškovi se v textu daří ji odůvodnit jednak časovým zakontextováním prvních Bondyho „normalizačních“ sbírek, jednak jejich vzájemným srovnáním, které ovšem zůstává spíše implicitní. Zejména *Deník dívky* zdařile interpretuje jako specifický básnický celek – alegoricko-parodickou poému o (ne)možnosti svobodné existence.

Jak jsem už uvedl, Vít Voříšek důsledně pracuje s relevantní sekundární literaturou; do té míry, že v interpretacích obou sbírek není někdy zcela zřejmé, které myšlenky jsou jeho vlastní, případně sekundární zdroje dále rozvíjejí, a které jsou převzaté. Na druhou stranu se mu s využitím této literatury daří udržet výkladový oblouk mezi analýzou textů a snahou poukázat na jejich vazby s obecnějšími rysy undergroundové kultury. Po formální stránce se odkazování na zdroje vyznačuje

určitými nedostatky: např. systematicky chybí mezera za číslem poznámky, údaje jednotlivých zdrojů by bylo vhodné při druhém a dalším výskytu zkrátit a v závěrečném seznamu literatury – vedle některých drobnějších přehlednutí – nejsou uváděny plné údaje zdrojů knižních kapitol (včetně stránkového rozsahu); knižní tituly by zde měly být uvedeny kurzivně dle běžných zvyklostí.

Kromě určité závislosti na sekundární literatuře tam, kde mohl být interpretační výkon samostatnější, je největší slabinou – tentokrát opravdu výraznou – formulační stránka textu. Častá jsou vratká slovní spojení i větší syntaktické celky, vyšínutí z vazby, opakování slov i nelogické formulace. Vybírám namátkou několik příkladů: „V jeho [Bondyho] rozsáhlém díle se pokusím interpretovat dílo v kontextu normalizace na počátku sedmdesátých let“ (s. 5); „Po smrti Jana Procházky, proti němuž se v roce 1970 vedla silná mediální kampaň, včetně policejního sledování a obtěžování, s cílem ho zničit, ten po vysílání jeho soukromých rozhovorů s Václavem Černým onemocněl a brzy na to zemřel (20. února 1971), se na jeho pohřbu sešlo kolem 300 lidí“ (s. 8); [Plastic People] „svá vystoupení pojali originálním zapojením vizuálních efektů“ (s. 9); „Bondy si vydělával spíše jako žebrák či příživník, nakonec žijící z invalidního důchodu“ (s. 11); „Básně typu viz výše představují...“ (s. 11); „Ona jako by pouze svou existencí vyprovokovávala ostatní postavy k jejímu svádění“ (s. 20); [Bondy] „Stává se váženou osobností, jehož váženost se zakládala na jisté zkušenosti s neurčitou formou undergroundové kultury kolem edice *Půlnoc*“ (s. 29); „Samotné *Neujdeš nádhry* však také může nést svůj samostatný význam jako nějaké nevyhnutelné slabosti“ (s. 36); „Lyrický subjekt nahlíží k tomuto hodnocení s jakýmsi odstupem“ (s. 37); nadbytečné je často zájmeno „jakýsi“ („jakési autenticity textů“ /s. 5/; „Vznikají jakési nové tendence“ /s. 40/; „do formy jakési objektivnosti“ /s. 39/; „stvořit něco jako kontrahegemonickou kulturu disentu“ /s. 7/; viz i v příkladech výše). Text bylo po této stránce zapotřebí více propracovat, nyní tyto jevy vystupují do popředí na úkor přehledně vedeného výkladu. Pravopisně je text na dobré úrovni, také překlepů je málo; o to více jsou formulační neobratnosti patrné.

V úhrnu je tedy možné konstatovat, že bakalářská práce Víta Voříška tvoří přehledný a koherentní výkladový celek, jehož jednotlivé části spolu dobře komunikují a poznání postupně narůstá. Navzdory škobrtajícímu podání je patrné, že autor práce studovaným textům a fenoménům dobře porozuměl a dokáže je vyložit a interpretovat. To nakonec formulační stránku textu vyvažuje, jakkoli by tento posudek měl být v tomto ohledu pro autora mementem.

Na základě výše uvedeného práci Víta Voříška **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnocení **výborně** nebo **velmi dobře** podle průběhu obhajoby.